

Hajas performere nem színész, vagyis nem játszik szerepet a hagyományos értelemben, de az sem állítható, hogy a művész az akcióban önmaga polgári Énjét vinné színre, mint ahogy azt a FLUXUS-poétika egyes képviselői teszik. A művész önmagának „írja elő” saját szerepét, vagyis egy olyan szinkretikus ikonográfiaú hagyományt generál, amelyhez – a mű performatív megvalósítása során – szuverén hozzáférése van. A „Gólem” motívuma kultúrtörténetileg kódolt, de Hajasnál nem is eredeti aurájában jelenik meg, hiszen *profanálódik*,³⁴ vagyis kisajátítódik autentikus kontextusából.

A performer számára a Gólem önmaga törlődésének *túlvilága*, vagyis az az entitás, ami a műalkotássá kényszerített művészből „Mű”-ként még megmarad. Természetesen ez már egyfajta vizionált szerep-lehetőség, ami megiróódik, s szuverén normaként irányítja a művész megtestesülését az akció közben. Hajas megteremti akciói liturgiáját és ceremoniális rendjét, de ezek csak a művész számára normatív kép-projektumok, nem pedig közösségteremtő, kollektív hozzáférés számára nyitott lehetőségmezők. A lehetséges (de nem szükségszerűen adott) közösség befogadóként találkozik a művel, nem oszthatja meg a művésszel a kép-projektum normativitását, annak csak immanens játékmozgásával, vagyis a színrevitel láthatóságával konfrontálódik. Ebből adódik Hajas akcióinak dominánsan esztétikai karaktere szemben a profanáció útján *idézett*, és performatívan *eljátszott* kulturális-szokrális tartalommal.

A Gólemet tehát felfoghatjuk a lehetséges szerepváltoztatásokat és a fotóakciómű performatív dimenziót összegző virtuális – tisztán sohasem megragadható – középpontnak is. Egy olyan konstruktív tényezőnek, mely az önmagát műalkotássá tevő művész produkcióját egyszerre *rögzíti* és *felszabadítja*. Ez az erő Hajas személyes mitológiáján belül a Gólem nevet kapja, de a Gólem több mint egy felvállalt szerep, mert egyszerre a kép-projektum jelölője is. A mű minden rétege a Gólemmé, vagyis a „Mű”-vé válás érdekében strukturalódik. Ez tartja össze a performatív és mimetikus dimenziók mozgását, ahogy az a csupasz bábu medúzaféjjel szembeni táncában a fotóakciómű legapróbb részleteit is meghatározóan láthatóvá válik. A néző nem ismeri a Gólemmé válás titkát, mert a „túlvilág”, amiben ez a titok működik, csakis személyes lehet. Mindebből nem következik az, hogy a néző kizorul a mű „elől”, hiszen a létesülés láthatóságában részesülni tud, ugyanígy az értelmező sem válik eszköztelenné, mert meg tudja érteni, hogy a létesülés „Mű”-ként mit *jelent*.

34 V.ö. Giorgio Agamben: *A profán dicsérete*, ford. Krivácsai Anikó, TYPOTEX kiadó, 2008, 108-143.o.

Najmányi László

SPIONS

Huszonkettedik rész

Vége az úton

„Isteni jó, / hogy / nem vagyok / anarchista. / Sétálhatok az utcán. / Az emberek / szeretnek. / Nem / ér / bántódás. / És senki se mondja: / Ni, / egy anarchista jár közöttünk! / Mert nem / vagyok / anarchista. / De jó, / hogy nem vagyok / anarchista. / Mert így / mindenhol / lehetek. / Vértólt / nem eshet / jelenlétemen, / és távozásom / sem igen / terem / különösebb örömet...”

Molnár Gergely: *Hommage à Majakovszkij*¹

Az utak, vasutak, autópályák teljes jogú műalkotások. A *land art* műfajába tartoznak. Vonalvezetésük, íveik, hídjaik, kivitelezésük tökéletessége, az általuk átszelt tájakba való illeszkedésük katartikus, felemelő, lelket megtisztító erejű élmény lehet. Ilyen sorsfordító élmény ért a német *Autobahn* rozoga Zsigulimat kormányozva, 1978 újjászületést, megváltást ígérő májusában. A kínai autópálya-hálózat (Zhōngguó gāosùwǔng, NTHS) kivételével világ szinte valamennyi autószerdáját kipróbálhattam hosszú, jórészt utazásokkal töltött életem során. Mindegyiknek voltak az utazónak maradandó, kellemes emlékeket ajándékozó részletei – különösen az USA *Interstate Highway System*-ének egyes szakaszai, a *TransCanada Highway* és a spanyolországi *Autopistas* szexi megoldásai lopták be magukat szívembe, de a német autópályán való autózás csodája összehasonlíthatatlan. Talán az úrutazás lehet ilyen, vagy spanyol gályán vitorlázni egy balzsamos illatú, holdfényes éjszakán, a Dél-tengereken.

Az egész országot átszelő autópálya ideája az első világháború után alakult Weimari Köztársaság idején született, de a megvalósulás pénz és politikai támogatás hiányában igen lassan haladt. Az akkor még *Kraftfahrstraße*-nak (gépjárműút) hívott, ma *Bundesautobahn 555*-nek nevezett első, Köln és Bonn városokat

1 Versrészlet a Molnár Gergely által 1976-ban, számonként 6, írógéppel sokszorosított példányban kiadott „egyszemélyes újság”-ból.

NAJMÁNYI LÁSZLÓ
Letter to=from
Bardo – XI/11, 2012,
digitális kollázs

NAJMÁNYI LÁSZLÓ
Letter to=from Bardo – XI/7, 2012, digitális kollázs

összekötő, 18 km hosszúságú szakaszt 3 évig építették és 1931-ben adták át. 1935-ig mindössze 108 km autópálya épült Németországban. A kezdetben kivételes aktualitásérzékkel felszerelt Adolf Hitler a *Nationalsozialistische Deutsche Arbeiterpartei* (NSDAP – Nemzetiszocialista Német Munkáspárt) 1933-as hatalomra jutása után néhány nappal elrendelte az építkezés radikális felgyorsítását. A náci párt egyik oszlopos tagját, Fritz Todt mérnököt bízta meg a munkálatok irányításával. Heteken belül már 100 000 munkás dolgozott az építkezéseken. 1936-ra az autópálya-hálózat (*Reichsautobahnen*) hossza megtízszereződött. A német autópályák alkották a világ első, nagysebességű autózásra alkalmas úthálózatát. A Main és Darmstadt közötti szakaszon Rudolf Caracciola *Mercedes-Benz W125 Rekordwagen* márkájú, futurisztikus kinézetű gépkocsijával 432,7 km/h sebességgel közúti világrekordot ért el 1938-ban. Rekordját mindmáig csak néhányan tudtak kissé túlszárnyalni.

„Fünf Mark die Woche musst du sparen, willst du im eigenen Wagen fahren“ („Heti öt márkát kell félretenned, ha saját autódát akarod vezetni”) – Caracciola világrekordja idején már tízezerrel futottak az új sztrádákön a Hitler aktív közreműködésével tervezett,² kiszolgáltatású, megbízható működésű, négy személlyel megterhelve 100 km/h utazósebességre alkalmas népautók (*Volkswagen*) első, *KdF-Wagen* (*Kraft durch Freude – Erő az örömből*) nevet kapott, *Volksempfänger* (*Néprádió*) márkanevű autórádióval felszerelt típusának példányai.³ A járműveket egy kisebbfajta motorbicikli árából (három havi átlagfizetésből) lehetett, akár részletfizetéssel is megvásárolni. Az 1930-as évekbe átnyúló világgazdasági válságot elsősorban a nagyszabású útépitések és az autók tömeggyártásának bevezetése révén élte túl az első világháború során gazdaságilag tönkrement, a fizetendő óriási összegű hadikárpótlások⁴ miatt végsőkig eladósodott Németország.

Az új világháború második évében, 1940-ben az autópályák építése leállt. A munkások egy részét besorozták katonának, a többieket bunkerek és erődítményrendszerek építésére vezényelték. Addigra az Autobahn-rendszer teljes hossza már megközelítette a 4000 km-t. A háború alatt az úthálózat nagy része megrongálódott, illetve megsemmisült. Az újjáépítés és a további útszakaszok kiépítése 1950-ben kezdődött el. 1978 májusában, amikor a SPIONS frontembere társaságában először utaztam rajta, már körülbelül 7000 km-nyi autópálya tette érzéki élvezetté az autózást Németországban. Mára közel 13 000 km a teljes hálózat hossza.

A német autópályákon való cirkálást a vezetést megkönnyítő vonalvezetésük és tökéletes simaságú, rendkívül strapabíró borításuk mellett az teszi kivételes

2 Állítólag vacsora közben, egy szalvétára vázolta fel az általa megálmodott népautó kontúrjait
3 Hitler legfontosabb propagandafegyverei a rádió és a film voltak
4 A kárpótlás utolsó részletét 2010-ben törlesztette a német kormány

NAJMÁNYI LÁSZLÓ
Letter to=from Bardo – XI/8, 2012, digitális kollázs

élvezetté, hogy nem lehet rajtuk eltévedni. A jelzőtáblák pontosan ott vannak, ahol lenniük kell, jól láthatóak, egyszerű, logikus, azonnal érthető információkat tartalmaznak. És persze a magamfajta könnyűlovasnak az is sokat jelent, hogy a német autópályák legtöbbször nincs sebességkorlátozás, csak 130 km/h ajánlott sebesség.

1494. május 5-én Kolumbusz hajói horgonyt vetettek Jamaica partjainál, és parancsnokuk a bennszülöttek beleegyezését nem kérve spanyol trón nevében birtokba vette az akkor *arawak* és *taino* indiánok által lakott szigetet. Ez volt az első az események hosszú láncolatában, amely kevesebb, mint fél évezreddel később a *reggae*, a „királyok zenéje” megszületéséhez vezetett.

1813. május 5-én, Koppenhágában született a 19. század nagy, magányos gondolkodója, Søren Aabye Kierkegaard, aki időnként *Victor Eremita* kódneven írt írásaiban, a Regina Olsenhez fűződő, beteljesületlen szerelmi kapcsolata tanulságaiból levezette az egzisztencialista filozófia alapjait.

1818. május 5-én, a poroszországi Trierben sírt fel először az eredetileg alkoholistának készülő (tagja és egy ideig társelnöke volt szülővárosa zártkörű, a snapsz és konyak ceremóniális fogyasztására alakult ivó-társaságának – *Landsmannschaft der Treveraner*) Karl Marx filozófus, akinek a globális tömegtársadalom diktatúráját és a betűleveset köszönhetjük.

1821. május 5-én, az Afrika partjaitól 1870 km távolságban lévő Szent Ilona szigetén, 51 éves korában, száműzöttként, hivatalosan gyomorrák következtében, hívei szerint arzénrel megmérgezve meghalt Napoleon Bonaparte, a tüzértisztből lett francia császár, a mindmáig érvényben lévő francia jogrendszer alapjainak

kidolgozója. „France, armée, tête d’armée, Joséphine...” („Franciaország, hadsereg, a hadsereg parancsnoka, Joséphine...” – ezek voltak utolsó szavai, mielőtt visszaadta ambíciózus lelkét a Háború Istenének.

1901. május 5-én, a Georgia állambeli Thomsonban jött erre a világra a vak amerikai énekes és gitárművész, Blind Willie McTell, a *Piedmont blues* zenei irányzat úttörője, a 12 húros gitár első népszerűsítője, a *Statesboro Blues*, *Married Man’s a Fool*, *Southern Can Mama*, *Broke Down Engine*, *Delia*, *Kill It Kid*, és számos más, nagyhatású dal szerzője.

Napra pontosan 77 évvel később, **1978. május 5-én**, pénteken este a SPIONS addig Anton Ello kódnevet használó, Berlinből érkező frontemberét fogadtam a müncheni Főpályaudvaron (*Hauptbahnhof*). Külseje, hajviselete, ruházata teljesen megváltozott néhány nappal korábbi budapesti találkozásunk óta. Szovjet katonatiszti zubbonyt, szűk, fekete nadrágot, csillogóra fényesített fekete cipőt viselt, mellére tűzve vörös csillagos kitüntetések. „A nevem Serguei Pravda”, mondta, amikor kezet fogtunk. „Boris Popoff vagyok”, válaszoltam. Beültünk a pályaudvar előtt parkoló Zsigulimba és megcéloltuk az A8-as Autobahnt, hogy eljussunk németországi túránk első állomására, Stuttgartba. Ugyanezekben az órákban a legendás amerikai hippie zenekar, a Grateful Dead dúsgazdag, elhízott tagjai LSD mámorban, a *Hawaii Rózsája* márkanévű marihuánát szívva esti koncertjükre készültek a New Hampshire állambeli Hanover egyetemének (Dartmouth College) Thompson arénája öltözőjében.⁵

Németországi túránk fő célja a pénzszerzés volt. Az akkori magyarországi szabályozásnak megfelelően személyenként csak 300 amerikai dollárnak megfelelő valutát vihettünk ki az országból, amelynek nagy részét találkozásunk idejére már elköltöttük. Én benzinre és a pályaudvari peep show-k megtekintésére, a frontember berlini tartózkodásának költségeire. Megmaradt vagyonunk nem volt elég a benzinre Párizsig. Müncheni vendéglátóm nagylelkűen megajándékozott 100 márkával, ami lehetővé tette, hogy eljussunk Stuttgartba, ahol egy másik régi, áldozatnak kiszemelt barátom élt.

Az Autobahnra érve a magnóba helyeztem a Kraftwerk negyedik, *Autobahn* című lemezének⁶ számait tartalmazó kazettát. Az első, 1931-ben felavatott, Köln és Bonn között húzódó, kereszteződések nélküli autópálya-szakasz által inspirált, akkor hihetetlenül modernnek számító zene⁷ kellemes vízióvá transzcendentálta az autózást. Serguei Pravda berlini élményeiről beszélt.

A keletnémet rémálom közepébe ékelt, az egykori birodalmi főváros keleti felétől a lakosság elmenekülésének megakadályozása céljából 1961-ben emelt, a bolsevista diktatúra szimbólumává vált Fallal elválasztott Nyugat-Berlin a világ egyik legfontosabb szellemi energiaközpontjának számított az 1970-es évek végén. A városrész felett diszponáló nyugati hatalmak, óriási pénzek befektetésével az egykori Weimari Köztársaság bohémvilágára emlékeztető, liberális szellemiségű, toleráns kirakatvárost fejlesztettek ki, ahol virágzott a művészetek és a deviancia minden formája. Az egyre inkább lefagyó Londonból, New Yorkból, Los Angelesből menekülve számos világhírű avantgarde és pop-művész költözött Berlinbe, köztük olyan isteneink, mint Iggy Pop és David Bowie. A SPIONS frontembere elmesélte Iggy Poppal történt találkozását.

Az öt Kelet-Berlinig elkísérő édesanyja kívánságára megtekintett Herbert von Karajan vezényelte Wagner koncertet követő nap reggelén a frontember a Checkpoint Charlie határátkelőn keresztül, gyalog érkezett Nyugat-Berlinbe. Miután talált egy számára elfogadható árú hotelszobát, átöltözött szovjet katonai uniformisába, feltűzte vörös csillagos kitüntéseit és sétára indult a városban. Egy mozi kirakatában aznap délelőtt 11 órára Iggy Pop koncertet hirdető plakátot vett észre. Meglehetősen szokatlan időpont egy rock-koncertre, gondolta jegyvásárlás közben. Mások is így gondolhatták, mert mindvégig egyedül ült a nézőtérén. A koncert percnyi pontossággal kezdődött. Szétnyílt a függöny, a sűrű fényekkel megvilágított színpadon gerjesztett ködben megjelent az SS egyenruhába öltö-

zött zenekar. Amint dübörögni kezdtek a dobok, a második világháborús német rohamsisakot viselő, meztelen felsőttestű Iggy is előpattant és láthatóan észre sem véve az üres nézőteret, azt képzelve, hogy ujjongó rajongók lelkes tömegének énekel, lezavart egy másfél óras, hatalmas energiájú koncertet. A show végén, szokása szerint engedte csípőjéről lecsúszni nadrágját. Meglóbálta kivételes méretű péniszét, majd hátat fordítva megmutatta végbélynyílását is a képzeletbeli közönségnek. Tapsvihart és fülsüketítő tetszésnyilvánítást hallucinálva három ráadást is adott, mielőtt szertartásosan a sötét nézőtérre köpve befejezte a produkciót és összezárult a függöny. A koncert után a SPIONS frontembere a mozi bejáratához vezető lépcső alján várta a sztárt, akivel feltétlenül beszélni akart. A mozi-ból kiviharzó Iggy megbotlott a forgóajtóban, s a lépcsőn legurulva Serguei Pravda lábainál landolt. „Szovjet punk vagyok, szeretnék beszélni Önnel!”, mondta a frontember németül, miközben felsegítette több sebtől vérző példaképét. „Beszélj a menedzseremmel!”, kiáltotta Iggy oroszul, majd beugrott a mozi előtt várakozó, vörös színű, emeletes londoni buszba. A sofőr azonnal indított. Iggy Popon kívül nem volt más utas a buszon.⁸

Éjszaka érkezünk Stuttgartba. Ostromlott város, vagy még inkább valamiféle börtöntábor komor víziója tárult elénk. A kivilágítatlan külvárosban sötét őrtornyok meredeztek, tetejükről erős fényű reflektorok pásztázták a kihalt környezetet. Fekete ruhás, géppisztolyos, sisakos kommandósok az útkereszteződésekben. Villogó fényű, szirénázó rendőrautók száguldoztak teljes hízterében. A városközpontba vezető utunk során többször leállítottak és igazoltattak bennünket. Minden alkalommal tüzetesen átvizsgálták az autót, kinyitatták bőröndjeinket is. A frontember szovjet katonai zubbonya és a rátűzött vörös csillagos kitüntetések láttán a rendőrök és az őket biztosító különítményesek még gorombábbak lettek. Zsebeinket is kiürítették és megmotoztak bennünket. Mint később megtudtuk, a háborús állapotokra emlékeztető hatósági készültség a Baader-Meinhof bandaként ismertté vált RAF (*Rote Armee Fraktion – Vörös Hadsereg Frakció*) terrorista csoport második generációjának felszámolására indított nagyszabású akciószorozat nyilvánosságnak szánt része volt.

1977. október 13-án, nyolc hónappal a SPIONS németországi túrája előtt a maximális biztonságú stuttgarti Stammheim börtön őrzésükre

5 <http://archive.org/details/gd78-05-05.rolfe.vernon.6149.sbeok.shnf>

6 Kraftwerk: *Autobahn* – LP, Philips/Vertigo, 1974

7 Az elektronikus zene egyik legfontosabb úttörőjének számító Kraftwerk Minimoog, ARP Odyssey és EMS Synthi AKS szintetizátorokat, valamint saját fejlesztésű elektronikus hang-előállító és effektus berendezéseket – köztük híres, ugyancsak saját építésű dobgépüket használt a kölni Conny Plank’s Studioban az album felvételei során.

8 A frontember németországi túránk során elmondott gondolatai egy részével 30 évvel később, a *Letter to-from Bardo* című kötetében találkoztam újra. A SPIONS eposz jelen fejezetét a kötethez készült digitális kollázsaimmal illusztráltam. A kötet a SPIONS hivatalos honlapján fejezetekre bontva kerül internetes közlésre: <http://spions.webs.com/library.htm#702642375>

NAJMÁNYI LÁSZLÓ
Letter to=from Bardo – XI/5, 2012, digitális kollázs

NAJMÁNYI LÁSZLÓ
Letter to=from Bardo – XI/10, 2012, digitális kollázs

konstruált részlegének celláiban, a kiszabadításuk érdekében szervezett repülőgéprablás kudarcát követő órákban meghalt a RAF három, 1977. április 28-án életfogytiglani börtönre ítélt vezetője, Andreas Baader, Gudrun Ensslin és Jan-Carl Raspe. Negyedik társuk, Irmgard Möller életveszélyes állapotban, mellén késszúrásokkal került kórházba. Az ugyanabban a börtönben fogva tartott elvtársuk, Holger Meins három évvel korábban, 1974. november 9-én, hosszan tartó éhségsztrájkot követően, 30 kilósra lefogyva hunyt el. A alapító tag és ideológus, Ulrike Meinhof felakasztott holttestére 1976. május 9-én találtak bekamerázott cellájában őrei. Baader, Ensslin, Raspe és Meinhof halálát, Möller súlyos sebesülését öngyilkosságnak minősítette az eseteket kivizsgáló bizottság. A hatósági jelentés konklúzióját kétkedéssel fogadta az akkor meglehetősen liberális gondolkodású német közvélemény nagy része. Elképzelhetetlennek tartották, hogy a rabok pisztolyokhoz és késekhez juthattak az ország legszigorúbban őrzött börtönében. Ráadásul Baadert koponyája hátsó részén érte a lövés. Az egyetlen túlélő, az 1994-ben szabadlábra helyezett Irmgard Möller szerint a német kormány rendelte el társai titkos kivégzését és az ellene elkövetett, sikertelen merényletet, hogy véget vessenek az elítéltek kiszabadítására irányuló akcióknak. A RAF első generációja vezetőinek halála után általában csoportjuk elhunyt vezetőiről, illetve a korábbi akciók dátumairól elnevezett kommandókba szerveződött második, majd annak felszámolása után a harmadik generáció további két évtizeden át folytatta a terrorcselekményeket. 1998. április 20.-án a RAF vörös csillagba helyezett gépfegyver logójával ellátott fax üzenet érkezett a Reuters hírügynökséghez. „Vor fast 28 Jahren, am 14. Mai 1970, entstand in einer Befreiungsaktion die RAF. Heute beenden wir dieses Projekt. Die Stadtguerilla in Form der RAF ist nun Geschichte.” („Csaknem 28 évvel ezelőtt, 1970. május 14-én a RAF felszabadító kampányba kezdett. Ma befejezzük ezt a projektet. A RAF formájában megjelent városi gerilla már történelem.”), zárult az üzenet. Tíz évvel később, 2008. november 24-én az utolsó bebörtönzött RAF terrorista, Christian Klar is szabadlábra került. A RAF egyik alapítója, az 1974-ben 14 évi börtönre ítélt, 1980-ban szabadult, szabadulása után a *Nationaldemokratische Partei Deutschlands – Die Volksunion, NPD* (Németországi Demokrata Párt – A Nép Uniója) szélsőjobboldali párthoz csatlakozó, most 76 éves, a bíróság által „javíthatatlan”-nak minősített Horst Mahler ügyvéd jelenleg (többek között) holokauszt-tagadás, a náci múlt dicsőítése, gyűlölködésre buzdítás (*Volksverhetzung*) bűnéért kiszabott 12 éves börtönbüntetését tölti.

A *Flower Power*, az 1960-as évek békét, toleranciát, önépítést, a felnőttek korruptnak, politika által manipuláltak, ostobán materialistának tartott társadalomából való kilépést, alternatív életformákat hirdető nyugati ifjúsági mozgalmak, a hippie-álmok a dekád végére szertefoszlottak. A változást követelő fiatalok Amerikában és Európában egyaránt radikalizálódni kezdtek. Amerikában a békés háborúellenes és a polgárjogok kiterjesztését követelő tüntetések helyére a Jerry

Rubin, Abby Hoffman és társaik vezette *Yippie* mozgalom⁹ anarchista, vad humorú akciókban megnyilvánuló politikai színháza, és a Weather Underground, Black Panther és más, a fegyveres ellenállást hirdető csoportok terrorcselekményei léptek. Franciaországban, Németországban, és a többi, elvileg demokratikus európai országban is erőszakossá váltak a diáktüntetések. „Valamennyiünket meg fognak ölni. Tudjátok, hogy miféle disznókkal szálltunk szembe. Ez az Auschwitz generáció. Nem vitatkozhatsz azokkal, akik létrehozták a haláltáborokat. Nekik vannak fegyvereik, nekünk nincsenek. Fel kell fegyverkeznünk.”¹⁰ A magát kommunista és anti-imperialista városi gerilla csoportként meghatározó Rote Armee Fraktion fiatal német értelmiségiek, Gudrun Ensslin filmkészítő, Horst Mahler ügyvéd és Ulrike Meinhof újságíró, valamint a csoport egyedüli egyetemi végzettség nélküli tagja, Andreas Baader alapították 1970-ben. A RAF a náluk is radikálisabb, jóval több terrorcselekményt elkövető *Revolutionäre Zellen (RZ – Forradalmi Sejtek)* csoporttal¹¹ együtt, az 1960-as évek második felének nyugatnémet diákmoválmaiból nőtt ki. A diákok mozgalmi többek között a női egyenjogúság megvalósítása érdekében, a rasszizmus, az imperializmus, és a német társadalomban húsz évvel a háború után is prominens szerepet játszó ex-nácik ellen szerveződtek. A német rendőrség, az amerikai és más európai országok hivatalos erőszakszervezeteivel hasonlóan keményen lépett fel a tüntető diákok ellen, ami nem csillapította az elégedetlenséget,

9 L. Najmányi László – Schuller Gabriella: *YIPPIE! Az engedetlen polgár* (Golyós Töll Kiadó, Szombathely, 2008)

10 Gudrun Ensslin nyilatkozata az 1967. június 2-án, egy berlini tüntetés során rendőr által megölt Benno Ohnesorg diák halála kapcsán.

11 Johannes Weinrich és Magdalena Kopp, az RZ tagjai, a Carlos nevű nemzetközi terroristával együttműködve az 1970-es években a magyar kormány vendégszeretét élvezték egy ideig.

inkább a lázadók harci kedvét fokozta. Az 1960-as évek végén, az 1970-es évek elején számos országban alakultak a RAF-hoz hasonlóan eltökélt városi gerilla csoportok, mint például az olasz *Brigate Rosse (Vörös Brigádok)* és a *Nihon Sekigun (JRA – Japán Vörös Hadsereg)*. A RAF időnként a *Stasi*, a keletnémet titkosszolgálat, bizonyos arab terrrorszervezetek és a szovjet KGB segítségét is igénybe vette. A Bakunyin és Kropotkin orosz anarchisták, Mao kínai diktátor, Ho Shi Minh,¹² Franz Fanon,¹³ Antonio Gramsci¹⁴ és Che Guevara direkt akciókkal, kis létszámú, öntudatos elit által indított forradalomra vonatkozó gondolatait, valamint a Frankfurti Iskola prominens filozófusai, Jürgen Habermas, Herbert Marcuse és Oskar Negt a valóban demokratikus társadalom létrehozására irányuló egyes nézeteit saját eszmerendszerébe beépítő RAF 28 éves működése 34 halottat és még több súlyos sebesültet követelt.

Az elméletek gyártása helyett azok gyakorlatba ültetését igénylő szemléletváltás az 1960-as évek végére a művészetekben is megjelent. Az elitkultúrában a modernizmus agóniájának egyik tüneteként egyre népszerűbbé vált az akcióművészet. Elég itt a Günter Brus, Otto Mühl, Herman Nitsch és Rudolf Schwarzkogler által elindított bécsi akcionizmusra, Marina Abramović és Ulay performanszaira, az amerikai Chris Burden *body art*jára, vagy a magyar pusztán nehéz missziójukra vállalkozó St. Auby Tamás és Hajas Tibor minden tilost áthágó, valódi veszélyt vállaló művészetét emlétenem. A populáris kultúrában a hippie álomzenét és világlátást, a mocskos kezében szorongatott, fonnyadó virágra bárgyú mosollyal bambuló, ápolatlan, torzonborz, bűdös, szandálos hippie figuráját az 1970-es évek elején a punk friss, sötét, önsorsrontó energiái, az éber, a király meztelenségén harsányan röhögő, fekete humorral harcoló, a zenei tudást hangerővel pótló utcagyerek-dandyk tették nevetségessé.

Ebbe az élet és a művészet mesterségesen megvonatott határait negligáló folyamatba illeszkedett a SPIONS megalapítása. Ezt a logikát követte az elit kultúrával, és a „kacsintgatós”, cinkos ellenzékiességgel járó szakításunk. A „látható történet”-hez való görcsös tartozni akarás kábulatában alvajáró magyar értelmiség által mindmáig szenvedélyesen gyakorolt, a társadalom fejlődése szempontjából tökéletesen eredménytelen, sőt káros, legfeljebb személyes anyagi hasznot, illetve hatalmi pozíciót hozó, kizárólag a lényegtelen felszínt simogató giccspolitizálást már korábban is száználmas pótcselekvésnek tekintettük. Mindez rock'n'roll kém, informer szerepünk megtalálásához vezetett.

12 Észak-Vietnam bolsevista elnöke.

13 A Karib-tengeri Martinique szigetéről származó író, filozófus.

14 Olasz kommunista ideológus.

Kaszás Gábor

Vasarely GO HOME!

Andreas Fogarasi videóinstallációja

→ Trafó Galéria, Budapest

→ 2012. március 10 – április 29.

1969. október 17-én – mintegy nyitásként a Nyugat felé – VIKTOR VASARELY életműkiállítását ünnepli a kultúrpolitika és a meghívottak a Műcsarnokban. A cenzúrázott vagy bezárt kiállítások, a három T gyakorlatához képest szokatlan húzás, az államilag támogatott absztrakt tárlat különös és ellentmondásos fogadtatásra lelt a hazai művészetszázadon belül.¹

1 A *Hatvanas évek* (Budapest, Magyar Nemzeti Galéria, 1991) katalógusban szereplő 15 beszélgetés egyike sem említi a fenti kiállítást, miként a Fogarasi-féle dokumentumfilm elbeszéléseiből is az hangzik ki, hogy a tárlat egyáltalán nem volt hatással a progresszív képzőművészeti életre.

ANDREAS FOGARASI

Circles and squares, 2011, installációs látkép, Trafó Galéria © Fotó: Surányi Miklós

